

„MULTI MĂGARI AVEM NOI ÎN ARDEAL” ...
DESPRE ORIGINILE UNUI CONFLICT POLITIC
ROMÂNESC DE LA ÎNCEPUTUL VEACULUI AL XX-LEA

Mircea-Cristian GHENGHEA

La sfârșitul primului deceniu al veacului al XX-lea, mișcarea națională a românilor din Transilvania și Ungaria a fost realmente zguduită de un conflict răsunător, care a opus gruparea așa-zisilor „tineri oțeliți” și conducerea de atunci a Partidului Național Român, reprezentantul politic principal al intereselor românești în monarhia dualistă. Maniera în care istoriografia noastră a prezentat și, în bună măsură, continuă să prezinte izbucnirea conflictului se rezumă, de obicei, la constatarea unor diferențe de opinii ireconciliabile asupra căilor de afirmare și de dezvoltare a românilor din statul austro-ungar, care s-au acutizat și au degenerat în anul 1910, după insuccesul din alegeri al candidaților partidului, provocând o ruptură de anvergură în planul luptei naționale. Noua generație de oameni politici și de cultură dorea promovarea intereselor românești prin respingerea formulei federaliste (dezbătută aprins în epocă), a mitului bunului împărat și, totodată, a ineficientului dialog politic româno-maghiar, care nu avusese beneficii importante pentru partea română. Reprezentanți ai acestei noi generații, precum Octavian Goga, Ioan Lupaș, Ilarie Chendi, Octavian Tăslăuanu, Silviu Dragomir ș.a. au intrat în polemică deschisă cu conducerea Partidului Național Român, pe care au ajuns să o conteste public¹. Toate acestea se desfășurau pe fondul complicatelor dispute de pe scena politică de la Budapesta, unde se confruntau adepții și adversarii introducerii votului universal și, în același timp, pe fondul creșterii generale a nemulțumirii naționalităților din Imperiul Austro-Ungar față de corupția electorală și de imposibilitatea de a-și reprezenta, în mod corespunzător, interesele în Parlamentul maghiar.

Astfel, fără prea multe eforturi, putem considera au fost identificate cauzele care au dus la cea mai importantă criză din cadrul mișcării naționale românești din Transilvania și Ungaria de la începutul veacului al XX-lea². Pe ici, pe colo, se mai găsesc diverse constatări și mențiuni referitoare la unele rivalități personale, care au existat și au crescut în intensitate

¹ *Istoria românilor*, vol. VII, tom II – *De la Independență la Marea Unire (1878-1918)*. Gheorghe Platon (coord.), București, Editura Enciclopedică, 2003, p. 348.

² Aceasta, în cazul în care există conflictul respectiv este discutat ori măcar amintit – există numeroase lucrări, unele în întregime dedicate istoriei Transilvaniei, în care nici măcar nu este amintit! Dacă în timpul regimului comunist acest lucru putea avea o anumită explicație, gândindu-ne la promovarea obsesivă a ideii de unitate programatică și de acțiune în toate planurile istorice, nefiind de dorit „derogări” sau momente de fractură care să contrazică această idee, situația devine mai greu de înțeles în anii noștri, când reevaluările și reconsiderările sunt „la modă”. Menționăm, aici, una din cele mai recente lucrări în care subiectul textului nostru nici măcar nu este amintit: Ioan Aurel Pop, Ioan Bolovan, *Istoria Transilvaniei*, Cluj-Napoca, 2013.

tocmai din cauza conflictului politic dintre „tinerii oțeliți” și conducerea Partidului Național Român³.

Așa cum se întâmplă adesea, decisive au fost, în conjunctura de moment, nu doar confruntările privind principiile și direcțiile de urmat în vederea orientării politice ulterioare a națiunii, ci și orgoliile, ambițiile personale și temperamentele celor implicați, care au contribuit, în mod suplimentar, la tensionarea rapidă a stărilor de spirit.

Lesne de înțeles, nu ne propunem aici o abordare de ansamblu a problematicii referitoare la mișcarea națională românească din Transilvania și Ungaria la începutul veacului al XX-lea. De asemenea, nu dorim să realizăm nici un istoric al conflictului dintre „tinerii oțeliți” și conducerea Partidului Național Român. Intenționăm doar să aducem în atenția celor interesați câteva aspecte care, în opinia noastră, nu au beneficiat de atenția cuvenită din partea specialiștilor sau, dacă au fost, totuși, menționate în unele lucrări, au fost plasate în planul general al analizei, atribuindu-li-se un rol eminent secundar.

Impulsul inițial, de la care a pornit cercetarea noastră, a fost dat de un mic fragment existent în lucrarea lui Pamfil Șeicaru, *Istoria presei*, apărută în anul 2007, sub îngrijirea lui George Stanca, referitor la un anumit moment al disputei dintre „tinerii oțeliți” și conducerea Partidului Național Român și, implicit, dintre organele de presă ale celor două grupări, „Românul” și „Tribuna”, ambele publicații din Arad: „Poate nu s-ar fi înveninat polemica dintre *Tribuna* și *Românul* – până la proporțiile unui scandal care a îngrijorat Bucureștiul –, dacă Octavian Goga nu ar fi publicat un articol «Măgarii de pe Vezuviu», care a însemnat suprema provocare a conducerii Partidului Național⁴. Aici trebuie să precizăm că, în plan publicistic, lupta dintre cele două grupări începuse, de fapt, încă din anul 1908, semnalul fiind dat de un articol intitulat *Două culturi. Cultura domnilor și cultura țăranilor*, semnat de Octavian Tăslăuanu și publicat în revista „Luceafărul” din Sibiu⁵. După cum se știe, încă din timpul regimului liberalist din Imperiul Habsburgic, presa căpătase un rol foarte important în viața românilor transilvăneni, reprezentând nu doar o cale de a face cunoscute idei, programe și opinii, ci și o tribună de lansare a unor îndemnuri și chemări la

³ În mod interesant, o astfel de aserțiune, desigur, fără aprofundarea necesară, distorsionând, parțial, realitățile și având în vedere, în primul rând, retorica timpului și blamarea regimului „burghezo-moșieresc”, poate fi identificată în compendiul de *Istoria României*. Ediția a II-a revăzută și adăugită. Sub redacția Miron Constantinescu. Prof. Constantin Daicoviciu. Ștefan Pascu, București, 1971, p. 330: „Treptat, o grupare din interiorul P.N.R., care se intitula «tinerii oțeliți», se manifestă tot mai vehement împotriva lipsei de energie a unor lideri ai P.N.R.; asemenea disensiuni au dăunat mișcării naționale, ele veneau și din ambiții personale și exprimau adesea inconsecvență de principii, prilejuind intervenția interesată a cercurilor burghezo-moșierești din România. Punctul culminant al acestor frământări îl constituie anul 1910, conflictul de la Arad dintre «Tribuna» și «Românul», încheiat prin fuziunea celor două ziare sub numele de «Românul» (director Vasile Goldiș, al cărui tact a contribuit la aplanarea conflictului)”. O perspectivă confuză asupra situației din 1910, și tot fără a menționa conflictul, poate fi regăsită la Nicolae Isar, *Istoria modernă a românilor 1774/1784 – 1918*. Cuvânt-înainte de Dan Berindei, București, 2006, p. 477: „Pe de altă parte, devine din ce în ce mai activ grupul adepților orientării în direcția cu România, publicații ca «Tribuna» de la Arad, apoi «Românul» condus de Vasile Goldiș, făcându-se ecoul acestei orientări. În ajunul declanșării primului război mondial această orientare a tinerilor «Oțeliți», partizani ai liniei «Prin noi înșine!», își găsește un lider de seamă în persoana poetului Octavian Goga”.

⁴ Pamfil Șeicaru, *Istoria presei*. Ediție îngrijită de George Stanca, Pitești, 2007, p. 252.

⁵ Octavian C. Tăslăuanu, *Două culturi. Cultura domnilor și cultura țăranilor*, în „Luceafărul”, anul VII, nr. 4, Sibiu, 15 februarie 1908, p. 59-64.

luptă și solidaritate națională. Faptul că se ajunsese, în jurul anului 1910, la o asemenea înfruntare între două grupări care luptau, de fapt, pentru același lucru, dar care nu se înțelegeau în privința metodelor de luptă, devenise îngrijorător pentru toți cei care intuiau consecințele unei eventuale divizări.

Lupta fratricidă dintre cele două tabere a ieșit violent la iveală după alegerile din 1910. La criticile exprimate de către „tinerii oțeliți”, „bătrânii ramoliți”, așa cum erau denumiți, cu malițiozitate, reprezentanții vechii gărzi, au replicat aruncând vina pentru insuccesul din alegeri asupra „oțeliților” și a ziarului „Tribuna”, arătând că articolele și criticile repetate ale lui Goga și ale tribuniștilor au diminuat prestigiul candidaților români, determinând eșecul de la alegeri. În acest context deja tensionat a avut loc publicarea articolului lui Octavian Goga, care a inflammat și mai mult spiritele, prin compararea liderilor Partidului Național Român cu niște măgari, care pasc liniștiți pe coastele Vezuviului, indiferenți la pericolele care pot apărea.

Se impune încă o precizare: nu există un articol intitulat *Măgarii de pe Vezuviu*. Cercetarea repetată a colecției ziarului „Tribuna” din Arad a arătat clar acest lucru. Cu toate acestea, informațiile prezentate de Pamfil Șeicaru se verificau în bună măsură, fiind confirmate și de alte surse. Însă, ceea ce a provocat cele mai mari dificultăți în identificarea imediată a articolului cu pricina a fost contextul în care a fost plasat, anume după declanșarea războaielor balcanice. Explicația este oferită tot de către marele nostru gazetar din perioada interbelică, la începutul lucrării îngrijite de George Stanca. *Istoria presei* a fost scrisă în exil, în condiții de lucru precare: „Deci nu poate fi vorba de o istorie a presei făcută pe bază de strictă documentare și conform exigențelor unei lucrări științifice, ci numai de încercarea de a reda, în linii generale, o impresie asupra evoluției presei în România”⁶. Or, în atari condiții, este mai ușor de înțeles eroarea lui Pamfil Șeicaru.

Vestitul articol care a provocat atâta vâlvă se intitulează, de fapt, *Pro domo*. A fost scris pe când Octavian Goga se afla la Paris, spre sfârșitul lui 1910, și a văzut lumina tiparului în data de 28 noiembrie / 11 decembrie același an⁷. Articolul se prezintă sub forma unei scrisori adresate unui prieten (probabil Octavian Tăslăuanu). Abia la sfârșitul textului apare referirea la măgari, cu aluzia clară și usturătoare la contextul politic din Ardeal:

Și acuma, de încheiere, o amintire răzleață, care-mi vine în condei. În pribegia mea am ajuns odată pe coastele Vesuvului. Sub cerul albastru urcam câmpiile întinse de lavă moartă, de asupra căreia crescuse iarba... Oprit o clipă, stau și mă uit spre vârful. Era întunecat și din craterul aprins se ridicau suluri negre de fum. M-am înfiorat în clipa asta, trupul mi s-a recit... Mi-am dat seama, că sub picioarele mele clocotește o lume care se sbuciumă neconținut și în orice clipită poate acoperi cu torente de foc întreg cuprinsul. Și cum am stat așa pironit locului, cu sufletul stăpânit de fiori, privirea mi-a rătăcit departe... Și închipuiește-ți ciudățenie, ce am văzut! La vreo douăzeci de pași de mine, un animal tacticos, liniștit și cuminte își vedea de treabă. Păștea seriosul măgar și Vesuvul fumega mai departe... De ce râzi? Mi-ai ghicit vorba. Da, așa am vrut să zic: mulți măgari avem noi în Ardeal, cari pasc pe coastele Vesuvului nostru...

⁶ Pamfil Șeicaru, *op. cit.*, p. 10.

⁷ Octavian Goga, *Pro domo*, în „Tribuna”, anul XIV, nr. 257, Arad, 28 noiembrie / 11 noiembrie 1910, p. 1-2.

*Cât vom mai putea, să ne ținem încă departe de ei, dragă prietene*⁸.

Tot acum, la sfârșitul anului 1910, au apărut primele acuze directe la adresa lui Goga conform cărora poetul dorea să se erijeze în postura de conducător politic al românilor. Deși acuzațiile au fost formulate de Alexandru Vaida-Voevod, adversar declarat, în acea perioadă, al lui Goga, în special, și al tribuniștilor, în general, și ar putea fi privite doar ca un argument de conjunctură, considerăm că Vaida-Voevod nu s-a înșelat prea mult când a afirmat acest lucru.

„Un răsfațat al succesului”⁹ din acea vreme, după cum inspirat l-a caracterizat Pamfil Șeicaru, Octavian Goga deținea toate atuurile necesare spre a deveni, mai devreme sau mai târziu, șeful politic al românilor din monarhia dualistă. Totul părea a-l favoriza. Din această perspectivă, anul 1906 a fost unul deosebit pentru el, dar, în același timp, în opinia noastră, a avut o semnificație aparte și pentru ceea ce avea să devină cel mai însemnat conflict politic al românilor ardeleni de la începutul veacului al XX-lea. Nume deja cunoscut în ansamblul spațiului românesc, Goga a primit, în data de 21 martie 1906, Premiul „Năsturel-Herescu” din partea Academiei Române pentru volumul de debut¹⁰, după ce, în luna februarie, raportul către plenul Academiei fusese prezentat de Titu Maiorescu. În luna septembrie 1906, a fost ales în funcția de secretar literar al Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român – ASTRA, o poziție foarte importantă pe atunci. În fine, în data de 14 octombrie 1906, s-a căsătorit cu Hortensia Cosma, fiica cea mică a lui Partenie Cosma, directorul Băncii „Albina” din Sibiu, influent bancher și om politic ardelean, unul dintre cei mai înstăriți români din Transilvania. Nași le-au fost Alexandru și Alexandrina Vlahuță.

Astfel, Octavian Goga beneficia de sprijinul financiar și de influența socrului său, avea deschisă calea către culmile succesului literar, iar în plan publicistic devenea, treptat, tot mai activ, vocea sa critică la adresa oficialităților maghiare, dar și a liderilor Partidului Național Român fiind tot mai des auzită, apreciată, dar, în același timp, deranjantă pentru conducerea partidului.

De cealaltă parte a baricadei, în afara „bătrânilor ramoliți”, se situa Iuliu Maniu, care devenise unul din oamenii de încredere ai liderilor partidului, mai ales după ce determinase, în anul 1904, schimbarea opțiunilor politice ale cercurilor greco-catolice de la Blaj și ale simpatizanților acestora, care au consimțit să se alăture liniei neoactiviste adoptate de partid. Alături de Iuliu Maniu s-au situat personalități precum Vasile Goldiș, Aurel Vlad, Alexandru Vaida-Voevod, Gheorghe Pop de Băsești etc.

„Nu vom înțelege conflictul ce s-a ivit între *Românul* din Arad – ziarul oficial al Partidului Național – și *Tribuna* – ziarul care milita tendințele tineretului din partid, tendințe al căror prestigios exponent și animator era Octavian Goga –, dacă vom ignora temperamentele opuse ale lui Goga și Iuliu Maniu. Niciodată Iuliu Maniu nu a avut vreo afecțiune față de Octavian Goga. Două temperamente deosebite, două sensibilități antagoniste, două formații intelectuale opuse: Iuliu Maniu era stăpânit, concentrat, rece, bănuitor, calculat în toate manifestările; Octavian Goga era comunicativ, de o generoasă

⁸ *Ibidem*, p. 2.

⁹ Pamfil Șeicaru, *op. cit.*, p. 251.

¹⁰ Este vorba despre volumul intitulat *Poezii*, apărut în anul 1905, la Budapesta.

expansivitate, spontan în prietenie și de o mare capacitate de afecțiune, fără nici un calcul în relații care nu conturau interese, ci delimitau zone de afectivitate”¹¹.

Jigniți profund de articolul lui Goga, adversarii săi au apelat la alte arme, utilizate, desigur, tot în plan publicistic, urmărind pedepsirea și denigrarea totală a poetului. Printr-un articol semnat de Alexandru Vaida-Voevod, ziarul „Românul” l-a acuzat pe Octavian Goga că a prejudiciat interesele naționale românești, prin diverse contacte cu figuri politice maghiare, printre care și un fost ministru de interne. O întreagă poveste, cu întâlniri misterioase, contribuia la agravarea situației, ajungându-se, în epocă, inclusiv la discutarea problemei unor stipendii pe care Goga le-ar fi primit din partea Budapestei. Se vehicula, deja, ideea de trădare a cauzei românești, aceasta și pe fondul unui scandal anterior, care îl implicase pe episcopul Vasile Mangra, cel ce fusese ales în 1910, dar pe listele partidului lui István Tisza¹².

Situația depășise cu mult limitele unei lupte politice. Polemica dintre cele două tabere și cele două ziare amenința să îi împartă și să-i învrăjbească pe români, consecința finală putând fi disoluția mișcării naționale din Transilvania și Ungaria. Cercurile politice de la București au reacționat, delegându-l ca arbitru al conflictului pe Constantin Stere, directorul prestigioasei publicații „Viața românească”. Finalmente, după cum se știe, misiunea acestuia a fost încununată de succes, reușind să-i aducă pe adversari la masa dialogului și să obțină încetarea ostilităților la începutul anului 1912.

În opinia noastră, pot fi identificate diverse elemente care ne îndreptățesc a considera că, pe lângă atât de mediatizatul conflict izbucnit din pricina diferențelor de viziune politică ale celor două grupări, putem vorbi și de un alt conflict, care avea ca miză indicarea următorilor lideri ai Partidului Național Român. Într-o formă mai greu perceptibilă și inteligibilă pentru perioada 1906-1910, această luptă pentru putere a căpătat tușe mai consistente după eșecul alegerilor din anul 1910 și escaladarea situației în plan publicistic, inclusiv ca o consecință a articolului *Pro domo* al lui Goga. Problematika mai vastă a mișcării naționale românești din Transilvania și Ungaria la începutul veacului al XX-lea și, implicit, conflictul dintre „tinerii oțeliți” și garda veche a Partidului Național Român ar putea beneficia de pe urma reconsiderării și analizării unor accente și nuanțe omise ori prea puțin reliefate în literatura de specialitate. Totodată, dorim să subliniem, dacă mai era cazul, că această înfruntare de principii, orgolii și personalități a relevat un polemist de forță, în persoana lui Octavian Goga, excelent mânuitor al diatribei și al metaforei, cu un nestăvilut spirit combativ.

*

Întrucât se leagă direct de subiectul cercetării noastre, dorim să prezentăm, în încheiere, un episod în esență anecdotic, din păcate alterat de maniera discutabilă în care fac apel la memoria istorică unii din contemporanii noștri care se intitulează „jurnaliști”. În anul 1911, pe când conflictul dintre cele două facțiuni politice românești din Arad era în toi, în orașul de pe Mureș s-a aflat, pentru o vreme, și Ion Luca Caragiale. Rememorând trecerea sa prin Arad, în anul 2011, un gazetar arădean a publicat un articol din care spicuiam:

¹¹ Pamfil Șeicaru, *op. cit.*, p. 250.

¹² Partidul Național al Muncii / Nemzeti Munkapárt.

„Se întâmpla prin toamna anului 1911, când la Arad existau două ziare politice românești, evident, antagonice. Primul, cel mai important ziar românesc din Transilvania, se numea «Tribuna» și era condus de Sever Bocu, Roman Ciorogariu, Octavian Goga, Ilarie Chendi, Nicolae Oncu, iar redacția se găsea în Palatul Tribuna, de pe actuala stradă Eminescu. Cel de-al doilea ziar, proaspăt înființat de către deputații români din parlamentul de la Budapesta, se numea «Românul», avându-i în frunte pe Vasile Goldiș, Ștefan Cicio Pop, Alexandru Vaida-Voevod etc., iar redacția se găsea pe actuala stradă Anatole France.

În acea vreme, foarte mulți dintre marii scriitori români colaborau la ziarele arădene, în principal la ziarul «Tribuna», printre cei care veneau destul de des în orașul nostru numărându-se Nicolae Iorga, A.D. Xenopol, Duiliu Zamfirescu, George Coșbuc, M. Sadoveanu, Emil Gârleanu, Cincinat Pavelescu și mulți alții. Într-una din acele zile, iată că vine la Arad și marele dramaturg român I.L. Caragiale. Sosea direct de la Berlin și trage la hotelul «Crucea Albă» – actualul hotel Ardealul – fiind astfel aproape de ambele redacții ale ziarelor. Numai că, în cel mai bun stil caragialian, Conu' Alecu mergea dimineața la ziarul «Tribuna» unde, imparțial ca tot românul, susținea că este alături de tribuniști, în lupta cu politicienii interesați, care erau grupați în jurul celui alt ziar. Mai spunea că vine tocmai de la Berlin, că el are o educație germană, că la el ora este oră, iar vorba este vorbă... Seara, târziu, mai pe furiș și pe la dosuri, Caragiale mergea și la celălalt ziar, unde spunea că se simte alături de deputați în lupta acestora contra „trădătorilor tribuniști”. Cum Aradul era, totuși, un oraș mic și pe atunci, mai ales că redacțiile celor două ziare concurente se găseau la o aruncătură de băț, iată că-l vede pe Caragiale tocmai marele epigramist român Cincinat Pavelescu, aflător și el în acele zile la Arad și care trăsesse la același hotel. Tribunist convins, Cincinat Pavelescu îi face lui Caragiale o epigramă, pe care o publică în «Tribuna» de a doua zi și care va face repede înconjurul României:

«Ești cronometru fin, maestre,
Dar, la „Românul”, ce cauți oare?
Au ei nevoie de ceasornic
Sau tu, nevoie de... unsoare»¹³.

Recunoaștem, am avut curiozitatea de a verifica afirmațiile din articolul publicat în 2011, în ziarul „Glasul Aradului”. După multe și deloc fructuoase căutări, am identificat, în paginile ziarului „Tribuna”, epigrama cu pricina. Numai că aceasta nu a fost publicată, după cum s-ar înțelege inițial, în toamna anului 1911, ci tocmai în primăvara aceluși an! Nu a fost prilejuită de vreo vizită a lui Caragiale la Arad, ci de o șezătoare literară la care au fost invitați scriitori români din Regat și la care a participat, printre alții, și epigramistul Cincinat Pavelescu. Cel puțin așa arată informațiile găsite în paginile „Tribunei”! Totodată, trebuie spus că avem de-a face chiar cu două variante ale acestei epigrame, fapt ce poate fi ușor observat din pasajele pe care le reproducem în continuare.

Maestrul Cincinat a apărut pentru a doua oară. Într-un nou ipostas. Ne-a cetit vr'o zece epigrame pline de spirit. Cum suntem noi, mai greoi din fire, totuși am admirat fineța maestrului nostru distins. Procurori, dame și poeți au trecut prin focul curățitor al

¹³ Doru Sinaci, *Marele Caragiale, pe meleaguri arădene*, în „Glasul Aradului”, articol accesibil online la adresa http://www.glsa.ro/informatii/arad-special/2015i-marele_caragiale_pe_meleaguri_aradene.html, accesat în august 2011.

epigramelor d-sale, spre veselia întregului public ascultător. Păcat că nu le-am cerut autorului să le dăm încă o dată cetitorilor noștri. Una însă ne-a rămas în minte. Este dedicată unui scriitor, care a spus că el este un ceasornic fin, de precizie pe care trebuie «să-1 ungă» gazeta la care scrie:

Ești cronometru fin, de sigur,

Dar la... gazetă ce cați oare?

Au ei nevoie de ceasornic

Sau tu nevoie de... un soare?"¹⁴.

Șezătoarea se încheie prin epigramele lui Cincinat Pavelescu, care obține clasicul lui succes prin modul cum le explică, pe fiecare în parte, și cum le accentuează finețea evidentă.

Dintre ele se aplaudă furtunos una nouă și de actualitate pentru Arad, adresată maestrului Caragiale, ale cărui glume la adresa scriitorilor tineri, găsiră cel mai nimerit răspuns în următorul minunat quatren al causticului nostru epigramist care «nu-și uitase cumpăna dreptății» la Constanța.

(O explicație: Adorabilul maestru declarase într-un cerc, că el este ca un cronometru de lux pe care trebuie să-1 ungi serios ca să nu rămâie în urmă).

Maestrului Caragiale.

Ești cronometru fin, maestre

Dar la «Românul» ce cați oare?

Au ei nevoie de ceasornic,

Sau tu nevoie de unsoare?

Redactorii de la «Românul» au fost cei dintâi care au aplaudat spirituala epigramă a lui Cincinat.

După șezătoare a avut loc un banchet unde s-au pronunțat mai multe înflăcărate discursuri și o mare serată dansa[n]tă.

Scriitorii au plecat din Arad, încărcăți de flori și de amintiri neperitoare. La gară publicul român le-a reînnoit dragostea lor frățescă și admirația nețărmită.

Ziarele maghiare din localitate au avut de-asemena numai cuvinte de laudă pentru această șezătoare a scriitorilor români, care constituie una din cele mai de seamă manifestațiuni intelectuale de peste munți"¹⁵.

¹⁴ Șezătoarea scriitorilor, în „Tribuna”, anul XV, nr. 86, 20 aprilie / 3 mai 1911, p. 4.

¹⁵ Trubadur, Voci de presă asupra serbărilor din Arad, în „Tribuna”, anul XV, nr. 88, 22 aprilie / 5 mai 1911, p. 3.